

Kommentar

Professorerne indtager kandidatgangen på Rigshospitalet

Henrik Permin & Niels H. Secher

Afdeling for Bedøvelse og Operation, Københavns Universitetshospital – Rigshospitalet

Ugeskr Læger 2024;186:V20244. doi: 10.61409/V20244

På et loppemarked (ca. år 2004) blev der fundet en tegning af fire prominente professorer, som i 1910 flyttede fra det nedslidte kongelige Frederiks Hospital (fra 1757) i Bredgade (nu Designmuseum Danmark) til Rigshospitalet, der lå i nærmest landlige omgivelser på Blegdamsvej. Tegningen er af *Christian Lottrup-Andersen* (1877-1959), der var turnuskandidat 1910-1911 og dermed med til flytningen. Han fik en øjenklinik i København og blev dr.med. [1]. Foruden at passe sin klinik i København morede det ham at tegne, og her gengiver vi tegningen af professorerne.

Censuren blev ophævet med grundloven i 1849, og dermed var der mulighed for at karikere høj som lav, ofte med et glimt i øjet. Kendt er Corsaren (1840-1855), som bl.a. bragte en tegning af *Søren Kirkegaard*. Også ugebladet Klods-Hans (1899-1926) spillede en rolle, og siden har karikaturer af specielt politikere været et fast inventar i aviser med respekt for sig selv. Op mod jul bliver satiriske tekster og tegninger samlet Blæksprutten (1880-2014) og i Svikmøllen (fra 1914). Karikaturtegninger af læger blev bragt i Bugpressen (1919-1967), der var skrevet og tegnet af eksamensholdet i København. Bladet finansierede en middag med ledsager før den afsluttende eksamen, hvor professorerne var inviteret. Sjofle tegninger og vitser samt karikaturer af professorerne var kriterier for succes, og skuffet var de, som ikke var inkluderet.

Tegningen (**Figur 1**) er fra 1911 og illustrerer fire personer, der spiller billard på Rigshospitalets kandidatgang. Personerne er fra venstre kirurg *Niels Thorkild Røvsing* (1862-1927), afd. C, mediciner *Knud Helge Faber* (1862-1956), afd. B, kirurg *Oscar Thorvald Bloch* (1847-1926), der var teoretisk professor, og mediciner *Hans Christian Joachim Gram* (1853-1938), afd. A. De står omkring bordet symbolsk forsynet med fire store skakkonger.

FIGUR 1 Tegning med blyant, tusch og akvarel (76 × 37 cm) fra 1911, året efter Rigshospitalets åbning. De fire prominente professorer er fra venstre kirurg *Niels Thorkild Rovsing* (1862-1927), afd. C; mediciner *Knud Helge Faber* (1862-1956), afd. B; kirurg *Oscar Thorvald Bloch* (1847-1926), der var teoretisk professor, og mediciner *Hans Christian Joachim Gram* (1853-1938), afd. A.



Rovsing ses i »idrætstøj« med krøllet hår og stort overskæg. Han læner sig sikkert over bordet med hævet højre ben, og kuglen er på kurs mod hullet. Han udstråler overskud, som forstærkes af hans »balletsko« med hestesporer, og dominerer hele venstre halvdel af billedet. Et militært indslag kunne være hans »viklers« fra ankel til knæ.

De tre andre skildres med reserveret holdning i kitler, der er tilknappe, og i mørke bukser. *Faber* med rank ryg – som en slags dommer. Den ældste, *Bloch*, bøjer sig for at vurdere kuglen og *Rovsings* bevægelser. *Gram* er isoleret i højre side med monokel og med et smil, som antyder, at han ved, hvad hans næste træk skal være. Mange holdt fast i gule kortskaftede knapstøvler, som *Gram* har på, og i en mode med at krænge bukserne op.

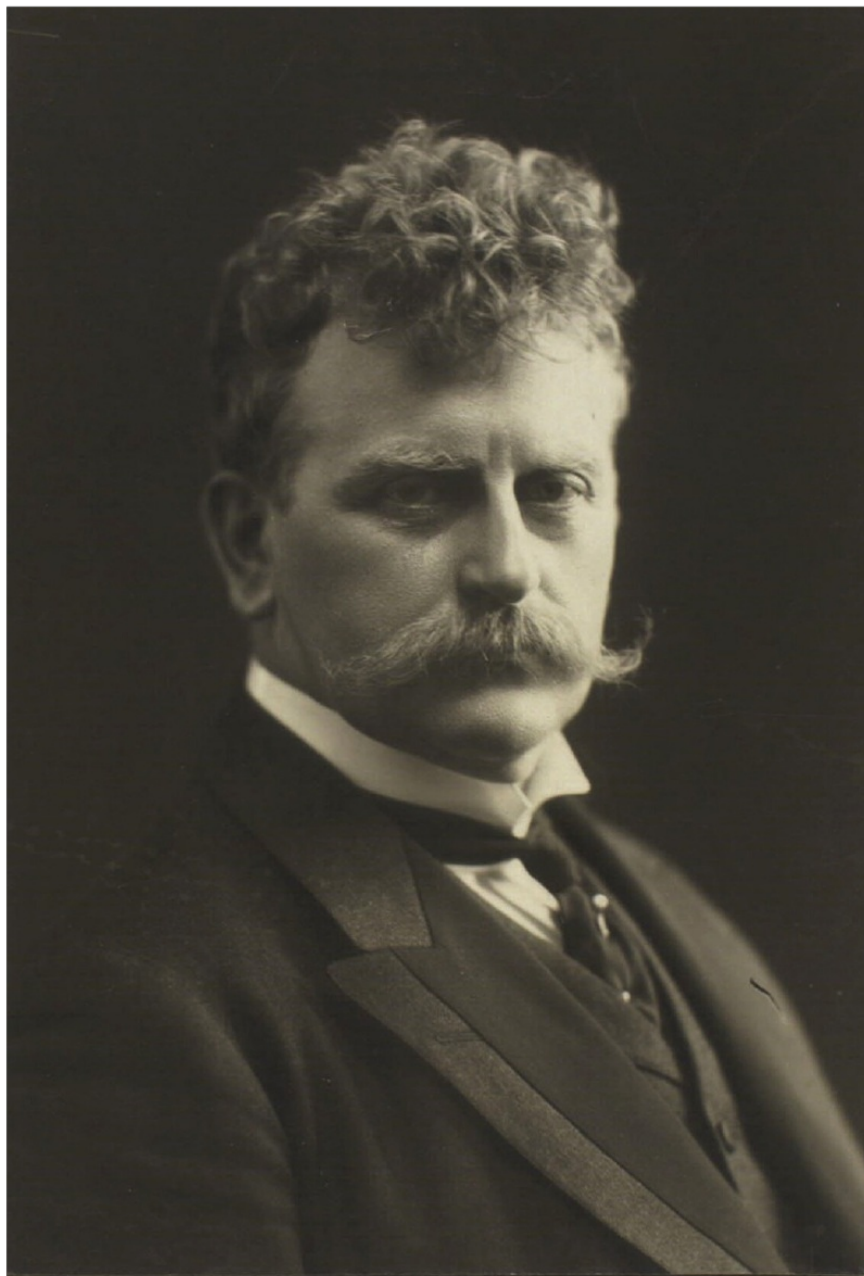
Ved overflytning til Rigshospitalet beholdt afdelingerne betegnelserne, hvor A og B er de medicinske afdelinger og C og D de kirurgiske afdelinger. De kirurgiske afdelinger var præget af at behandle knogletuberkulose, mavesår især hos kvinder og blindtarmsbetændelse. De medicinske afdelinger var præget af patienter med tyfus (feber, mavesmerter, diarré) og tuberkulose.

Der var dengang en del kontroverser mellem medicin og kirurgi og ikke mindst i forholdet til direktionen. Specielt udspandt der sig en »krig« mellem *Rovsing* og *Faber* om mavesårs- og »gastrocoloptosens« behandling (»abnorm« nedsynkning af organer). For at give et indtryk af personlighederne skal de omtales kort.

Niels Thorkild Rovsing (1862-1927)

»Solguden« eller »Solen på afd. C« (**Figur 2**) forsvarede sin disputats i 1889 »Om blærebetændelsernes ætiologi, patogenese og behandling« [2, 3]. *Rovsing* blev professor i »teoretisk« operativ kirurgi i 1899, men byttede med *Oscar Bloch* i 1904, hvor han overtog professoratet i klinisk kirurgi og blev overkirurg på afd. C. *Rovsing* havde en enorm arbejdskraft og var videnskabeligt aktiv. Han havde også en stor privatklinik med ca. 40 senge, som han passede fra tre-firetiden [3]. Aftenen gik med at skrive, og ofte gik han natstuegang ved et-totiden. Professorerne boede dengang på hospitalets område, så de hurtigt kunne tilkaldes.

FIGUR 2 Professor og overkirurg *Niels Thorkild Rovsing* (1862-1927), afd. C (Det Kgl. Bibliotek).



Rovsing var universitetets rektor 1919-1920, hvor han oprettede den første »betalingsregens«, Studentergården ved Tagensvej i 1923. På den tid betalte studenterne ikke husleje på kollegier som Regensen, da de var oprettet for at støtte trængende. Først i 1983 blev der indført husleje.

Rovsing var også undervisningsminister i 1920 (ministeriet O. Liebe), da *Christian 10.* afskedigede ministeriet Zahle, idet han som *Rovsing* kæmpede for, at *Rovsings* fødeby Flensborg skulle være dansk, men afstemning blev fulgt.

Thorkild Rovsing rejste ofte [6] og blev bl.a. kendt for *Rovsings* symptom ved blindtarmsbetændelse med indirekte ømhed på McBurneys punkt ved tryk på nederste venstre del af abdomen. *Rovsings* navn blev også

kendt for dekortikering ved polycystiske nyresygdom. Han har lagt navn til et syndrom med kvalme, opkastning og abdominale smerter forværret ved hyperekstension betinget af hesteskonyre. Han foreslog, at de to nyrer blev adskilt. Yderligere er *Rovsing* kendt for ekstirpation af blæren og implantation af ureter i længederegionen. I 1918 opererede han en 18-årig kvinde med dobbelt kønsanlæg, og hendes karakter nærmede sig det mandlige. Formentlig som den første fjernede *Rovsing* de to testikler [3]. To år efter var hendes mandlige fremtoning forsvundet, og hun kom til at føle sig som kvinde [3, 4].

Rovsing fik i 1925 hjertesvigt [3, 4] og trak sig som professor og overkirurg i 1926 og flyttede til sin klinik. Kort efter fik han larynxcancer, der blev opereret og strålebehandlet, som han havde indført i Danmark [3]. Året efter døde han, og en gade mellem Lyngbyvej og Tagensvej blev opkaldt efter ham.

Knud Helge Faber (1862-1956)

»Store Knud« (**Figur 3**) med en hentydning til den tusind år ældre danske konge blev i 1890 assistent ved det nyoprettede bakteriologiske laboratorium og disputerede »Om tetanus som infektionssygdom« i 1890 [5]. Han blev i 1896, kun 33 år gammel, professor og overmedicus ved afd. B, hvor han interesserede sig for fordøjelsesorganernes patologi, samtidig med at han gjorde en indsats for tuberkulosebekæmpelse og studerede blodmangeltilstande, sukkersyge og lever- og nervelidelser. *Knud Faber* havde øje for, at det var kliniske læger, han skulle uddanne, og skelnede mellem det væsentlige og det, der mest havde teoretisk interesse [5].

FIGUR 3 Professor og overmedicus *Knud Helge Faber* (1862-1956), afd. B (Det Kgl. Bibliotek).



»Fabers forelæsninger blev holdt i det store amfiteatraliske auditorium, der altid var fyldt, når han forelæste. Først og fremmest af studenter, men også af læger fra andre afdelinger eller ude fra byen. Forelæsningerne begyndte med en ceremoni bestemt af stillingen i hierarkiet. Først kom praktikanterne, derpå tre turnuslæger, så kom 2. reservelægen og efter ham 1. reservelægen og til sidst professoren ledsaget af plejemor, frøken Rønne. Så snart Faber havde stillet sig bag katederet, blev der stille i auditoriet ...« [6].

Faber fik indført »Kanibalkøkkenet« i 1917, så de studerende kunne få et nærende måltid, og det bestod indtil 1967. Han støttede også studenterrådet og studenteridrætten. I 1919 gik han i brechen for et jysk universitet, hvor Aarhus blev valgt i 1925. *Faber* var desuden skaber af Sundhedsstyrelsen, og i 1930 rejste han til Kina for at

rådgive om planlægningen af lægeuddannelsen. 1902-1932 var han medlem af konsistorium og 1916-1917 universitetets rektor [5].

Fabers navn var kendt for anaemia acylica simplex (jernmangelanæmi med nedsat syreproduktion) og for »Fabers prøvemåltid«. Efter en given tid kunne ventriklen tømmes for at vurdere, hvor meget der var tilbage.

Oscar Thorvald Bloch (1847-1926)

Oscar Bloch blev dr.med. 1879 med »Om nogle Former af acut suppurativ Betændelse i de lange Rørknogler hos unge Individuer (acut infectiøs Osteo-Lymphangitis)« [7]. *Bloch* havde mødt *Joseph Lister* (1827-1912) i København og var den første, der i 1867 beskrev den kirurgiske antiseptik med karbolsyre i Danmark. Han vandt anerkendelse for den »Blochske metode« til opbevaring af sterile objekter, der bestod af to lag papir. Det yderste lag kunne fjernes usterilt, hvorefter den »sterile« operatør kunne tage den indvendige pakke. Hans navn var også knyttet til en operation for tyktarmskræft [7].

Bloch blev i 1886 overkirurg ved afd. C, professor extraordinarius 1897 og ordinarius i 1899. I 1904 overtog han professoratet i teoretisk operativ kirurgi, som han beklædte indtil 1913. Hans forelæsninger var pædagogiske med anekdoter og med en ofte selvironisk pointe: »Stort skilt – lille læge! Lille skilt – stor læge! Selv har jeg ikke noget skilt«. Eller: »Søg at blive kirurg – nøjes ikke med at blive operatør!« [8].

Han var også kendt for sin litterære produktion, bl.a. »Om døden – en almenfattelig fremstilling«, bind I-II (1903 genoptrykt sidst i 2020, og den findes også som e-bog). *Bloch* omtaler, at den dødsdansk, som ofte er litterært beskrevet, sjældent forekommer. Han var fra 1892 livlæge for kronprins og senere *Frederik 8.* til dennes død i 1912 samt livlæge for *enkedronning Louise*, som frygtede døden, og det er til hende, at bogen er skrevet.

Hans Christian Joachim Gram (1853-1938)

Gram (**Figur 4**) fik i 1883 doktorgraden på »Undersøgelser over de røde blodlegemers størrelse hos mennesket – et bidrag til blodets normale og patologiske anatomi« [9, 10]. Efter en studierejse offentliggjorde han 1884 en metode til farvning af bakterier, der har gjort hans navn ikonisk ved at skelne mellem de gramnegative og grampositive. I 1891 blev *Gram* udnævnt til professor i farmakologi, og i 1892 blev han overmedikus ved afd. A. I 1900 byttede han lærestolen i farmakologi med et professorat i medicin, hvilket han varetog indtil 1924.

FIGUR 4 Professor og overmedicus *Hans Christian Joachim Gram* (1853-1938), afd. A (Medicinsk Museion).



Gram passedede også en privatpraksis og var formand for Rigshospitalets lægeråd indtil sin afsked. Desuden var han efor for Borchs Kollegium [9, 10].

Konklusion

Karikaturtegninger kan fremhæve personens særkende på en pæn, men også komisk måde og gengive særlige træk. Karikaturtegningen af de fire prominente professorer fra overgangsperioden fra Det Kgl. Frederiks Hospital til Rigshospitalet i 1910 viser den dominerende kirurg *Niels Thorkild Røvsing*, den reservede, men organisatorisk indsigtfulde mediciner *Knud Helge Faber* i midten, den reflekterende kirurg *Oscar Thorvald*

Bloch og en lidt isoleret mediciner *Hans Christian Joachim Gram*, der blev kendt for sin farvemethode til påvisning af grampositive og -negative bakterier.

Korrespondance *Henrik Permin*. E-mail: henrikpermin@hotmail.com

Antaget 30. oktober 2024

Publiceret på ugeskriftet.dk 9. december 2024

Interessekonflikter ingen. Forfatterens ICMJE-formularer er tilgængelige sammen med artiklen på ugeskriftet.dk

Taksigelse til shippingmand *Michael Nielsen* for at have fundet tegningen

Referencer findes i artiklen publiceret på ugeskriftet.dk

Artikelreference Ugeskr Læger 2024;186:V20244

doi 10.61409/V20244

Open Access under Creative Commons License [CC BY-NC-ND 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/)

SUMMARY

Christmas article: The professors take up the master's program at Rigshospitalet

Caricatures highlight personal characteristics. The caricature drawing of the four prominent professors from the transition from the Royal Frederik's Hospital to Rigshospitalet, Copenhagen in 1910, shows the dominant surgeon *Niels Thorkild Rovsing* (1862-1927), who takes up half of the drawing; the reserved organizationally interested physician *Knud Helge Faber* (1862-1956) in the middle; the thoughtful surgeon *Oscar Thorvald Bloch* (1847-1926), and the somewhat isolated physician *Hans Christian Joachim Gram* (1853-1938), who became known for his staining method to separate Gram-positive from Gram-negative bacteria.

REFERENCER

1. Houmøller S, Palsbo T, red. Christian Lottrup-Andersen. I: Den danske Lægestand 1957-1964, 14. udg. Den almindelige danske lægeforening, 1965:574.
2. Aagaard OC. Niels Thorkild Rovsing. I: Bech SC, red. Dansk biografisk leksikon, 3. udg. Gyldendalske Forlag, 1982:441-3.
3. Schnohr E. Thorkild Rovsing. Gårdbroder-Samfundet, Studentergården. GEC Gads Forlag, 1948.
4. Hognason K, Swan KG. Niels Thorkild Rovsing: the surgeon behind the sign. *Am Surg*. 2014; 80(12):1201-6.
5. Snorrason E. Knud Helge Faber. I: Bech SC, red. Dansk biografisk leksikon, 3. udg. Gyldendalske Forlag, 1980:294-6.
6. Schnohr E. Med livet i hænderne: en menneskealder i kirurgiens tjeneste. Gyldendal, 1991.
7. Meisen V. Oscar Thorvald Bloch. I: Bech SC, red. Dansk biografisk leksikon, 3. udg. Gyldendalske Boghandel, 1979:252-3.
8. Aggerbo A. Fra Hippocrates til Carrel. Aforismer om læger og lægekunst. 2.udg. Nyt Nordisk Forlag, 1939:134.
9. Borgbjærg A. Hans Christian Joachim Gram. I: Bech SC, red. Dansk biografisk leksikon, 3. udg. Gyldendalske Forlag, 1980:256-7.
10. Gram NF. Latinamerikansk hyldest til Christian Gram – Gramfarvningens opfinder. *Med Forum*. 1988;41:89-93.